

Nr 9

Av herr Helén, om en samlad översyn av den humanistiska forskningens villkor och behov.

(Lika lydande med motion nr 5 i Första kammaren)

Den 19 september 1961 ingav Kungl. Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien till Kungl. Maj:t en skrivelse rörande den humanistiska forskningens villkor och behov, även innehållande en detaljerad förteckning över angelägna forskningsuppgifter inom nordisk filologi och traditionsforskning, svensk litteraturhistoria, svensk historia och arkeologi. Avsikten var att fästa Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på vilka angelägna forsknings- och publiceringsuppgifter som av anslagsbrist försumrats, i flera fall under en följd av år. Akademien torde ha närt förhoppningen att Kungl. Maj:t i de överväganden beträffande ett vidgat stöd åt svensk forskning, som i flera sammanhang ställts i utsikt och som i någon mån återspeglas i den nyligen framlagda statsverkspropositionen, även skulle innesluta uppmärksamhet gentemot de angelägna humanistiska forskningsområdena. Sålunda påpekade Akademien att dess egen framställning borde ses som en första etapp i en generell översikt av humanistiska forskningsbehov och förutsatte att en fullständig kartläggning skulle ske i lämpligt sammanhang.

Såvitt bekant har Akademiens framställning varit föremål för viss uppmärksamhet inom humanistiska forskningsrådet och inom den s. k. forskningsberedningen. Någon utvidgning av kartläggningen till att omfatta de moderna främmande språkens, beteendevetenskapernas och andra forskningsområden på gränsen mellan humaniora och samhällsvetenskap har veterligen inte kommit till stånd. Följden härav har också blivit att inom så gott som alla humanistiska och med dem besläktade samhällsvetenskapliga forskningsområden viktiga forskningsuppgifter ligger obearbetade, och mycket grundforskning fattas, som skulle vara av direkt eller medelbart värde för den tillämpade samhällsforskning som samhällets egen planering stundom grundas på.

Statens humanistiska forskningsråd har i en skrivelse den 10 oktober 1963 till statens forskningsberedning lämnat en redogörelse för aktuella planer och behov inom den humanistiska forskningen i Sverige. I jämförelse med en ungefär samtidigt av statens råd för samhällsforskning avlämnad översikt över det aktuella forskningsläget på det samhällsvetenskapliga området är emellertid skrivelsen från det humanistiska forskningsrådet

ganska kortfattad och de konkreta exempel på inom de språkvetenskapliga och historiska fälten angelägna forskningsuppgifter som lämnas relativt slumpmässigt valda. En betydligt mera allsidig och inträngande översikt borde kunna göras med prioritering av de föreslagna forskningsuppgifterna ur anslagssynvinkel. Bland exempel på förbisedda, angelägna projekt kan nämnas de uppslag till jämförande språkforskning i det litterära översättandets tjänst, som framförts i en debattserie i Stockholms-Tidningen i januari 1963, och de uppslag till ett studium av sambandet mellan ordfattigdom och social missanpassning som framföres av docenten Els Oksaar i ett uppmärksammat specialnummer av Sociala Meddelanden (nr 4—5 1963). Forskning i nutida förändringar i talspråk och skriftspråk, i litteraturens växelspel mellan författare och publik och uppkomsten av sentida kulturella traditioner hör till uppgifter på gränsen mellan humanistisk och socialvetenskaplig forskning som lätt försummas på grund av vetenskapsmännens, forskningsdisciplinernas och forskningsrådets rätt strikta uppdelning av arbetsuppgifterna enligt vedertagna fakultetsgränser.

Humanistisk forskning skiljer sig i ett avseende från tillämpad samhällsvetenskaplig och naturvetenskaplig forskning. Den är förhållandevis litet anslagskrävande. Tryckningskostnaderna utgör i regel den största anslagsposten vid äskanden, medan inom andra forskningsfält till denna betydande post måste läggas betydande kostnader för fältundersökningar och fältpersonal resp. laboratoriekostnader och utgifter för försöksmaterial, förbrukningsartiklar, maskiner etc. Även om Vitterhetsakademiens här ovan nämnda skrivelse ej inrymmer någon exakt kostnadsberäkning, har dock flertalet av de framförda, i vissa fall till tiden långt utsträckta forskningsprojekten, försetts med kostnadsuppgifter. Om man sammanlägger dessa, finner man att kostnaderna för en tioårsperiod föga överskrider 10 miljoner kronor utöver vad som redan nu utgår av allmänna medel. Det är emellertid angeläget att mera preciserade kostnadsberäkningar göres så att de framförda önskemålen kan rangordnas med hänsyn till sin vetenskapliga betydelse och möjligheten att finansiera projekten. En sådan preciserande överarbetning av Akademiens förslag torde kunna ske genom humanistiska forskningsrådets eller forskningsberedningens försorg.

Det är vidare angeläget att den komplettering av önskemål från andra humanistiska och närliggande samhällsvetenskapliga ämnen snarast sker så att en sammanvägning med de redan framförda förslagen kan ske. Bland ämnen som därvid bör komma i främsta rummet utöver klassiska och levande främmande språk, jämförande språkforskning, fonetik, idé- och läroshistoria kan nämnas psykologi, pedagogik, sociologi, statskunskap och nutidshistoria. Om på detta sätt en allsidig överblick skapades av forskningsläge och behov, åstadkommen genom insamlande av primäruppgifter från aktiva forskare, skulle med all sannolikhet en rationaliseringsvinst på längre sikt kunna göras genom att många enskilda forskarinsatser, som nu

tillkommer närmast på slump, skulle kunna utan intrång på den enskilde forskarens frihet göras inom ramen för en större forskningsplan och med bättre utnyttjande av andra forskares insatser, kanske rentav i form av sådant lagarbete som på andra forskningsfält än de traditionellt humanistiska snarare utgör regel än undantag.

Med stöd av ovanstående hemställas,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begär,

att Kungl. Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademiens skrivelse av den 19 september 1961 rörande vissa svenska forskningsföretag, deras villkor och behov, göres till föremål för samlad översyn,

att en kompletterande framställning över forskningsuppgifter inom samtliga humanistiska och med dem besläktade samhällsvetenskapliga discipliner utarbetas, samt

att Kungl. Maj:t senast i samband med 1966 års statsverksproposition lämnar riksdagen en redogörelse för de insatser som staten är beredd att göra på det humanistiska forskningsområdet under den kommande tioårsperioden.

Stockholm den 15 januari 1964

G. Helén